

БОГДАН ЛАНДЖЕВ
ИЗГРЕВ НАД ПРЕСЛАВ

chitanka.info

Ичургу боилът Мостич слизаше бавно по влажните каменни стълби на северната кула и тежките му стъпки отекваха в тишината. Вървеше внимателно по излъсканите стъпала, избирайки място, където да стъпи. Борината в ръцете на десетника пред него гонеше мрака с трепкаща светлина. Миришеше на влага и мухъл. Старият боил потръпна и загърна раменете си с черния, обшит със сребърни ивици плащ. Стотици пъти бе слизал по тези стълби, но сега изпитваше особено чувство — досадното чувство на вина. Долу стълбите опираха в обкована с железни плочи тежка дървена врата. От двете ѝ страни стояха стражи под запалените борини. Копията им се вдигнаха, за да поздравят великия боил.

— Отворете вратата! — заповяда старият човек.

Веригите издрънчаха и тежката преграда бавно се отмести навътре. Лъхна смрад и застоял въздух. Светлината на борината колебливо се залюля, сякаш се уплаши от мрака в тази страшна тъмница. В нея имаше само един затворник. Така, както седеше върху мухлясалия сламеник, той вдигна ръце към очите си, за да ги запази от острата светлина. Вратата бавно се затвори и успокоеният пламък освети двамата мъже. Единият — облечен в конопена дреха, мършав, с блед и изпит образ на светец. Хлътналите дълбоко очи, необичайно големи за слабото лице, гледаха спокойно новодошлия.

Едрата фигура на ичургу боила, богато извезаната черна мантия и блестящият меч показваха високия му сан. От мъжественото лице под надвисналите бели вежди две тъмни пронизателни очи гледаха затворника. Двамата стояха така мълчаливи, впили поглед един в друг. Затворникът се изправи пред всесилния сановник. Не се поклони, само стоеше и чакаше.

— Ти ли си Теодосий, който буни хората против царя и държавата?

— Аз съм Теодосий, велики боиле! И не буня никого, а говоря на хората истината.

— Истината за всеки е различна. И когато вреди, се наказва.

— Истината никога не може да бъде наказана, велики боиле! Тя остава вечна и съществува докогато съществува човек на този грешен свят.

— Поп Богомил ли те научи на твоята истина?

— Негов ученик съм. Той запали в мен свещения огън, който никой не може да изгаси. Не можеш да сториш това и ти, ичургу боиле, с цялата власт, която Сатанаил ти е дал!

Мостич изгледа бавно затворника.

— Не съм дошъл да споря — рече той, — а да ти кажа, че утре нашият господар ще говори с теб.

— Тогава, ичургу боиле, нека ми донесат съд с вода! Не мога така мръсен да се явя пред царя.

— Искаш да измиеш създадената от Сатанаил плът? — усмихна се Мостич. — Така ли? Ще изпълня молбата ти!

Старият боил махна с ръка. Десетникът бавно отвори вратата. Велможата забърза нагоре по каменните стълби, сякаш бягаше от това гнездо на мъката, където стотици нещастници бяха изживели последните си дни...

В малката зала на преславския дворец чакаха затворника. Тук всичко бе по-скромно от голямото разкошно помещение, в което великият Симеон приемаше чуждите пратеници. Разноцветните стъкла пилееха багри по мраморните колони и орнаментите по стените. На двата високи трона седяха цар Петър и Ирина, жена му. Доброто лице на Петър бе бледо, а тъмните му очи гледаха замислено. Слаб и висок, той се губеше пред царствената осанка на седналата до него красива жена.

— Кавхане Сурсувул! — провлачено каза ромейката. — Докога ще чакаме този еретик?

— Ичургу боилът Мостич е наредил да доведат затворника през странични пътища, светла царице. Не бива да дразним народа и любопитството му.

Георги Сурсувул, всевластният кавхан на обширната българска държава, сведе широките си рамене пред повелителката.

— Доста чакахме, ичургу боиле! — обърна се към Мостич царицата. — Царят да чака някакъв си еретик! Какъв варварски порядък!

— Великият Симеон също чакаше търпеливо в тази зала, когато това беше нужно. Той винаги умееше да чака — Мостич леко наклони

белокосата си глава и се усмихна. Беше казал дързост, но беше я добре премерил.

В залата няколко минути никой не проговори. Седящият малко настрана монах с умно лице пръв се опита да наруши тежкото мълчание.

— Позволи ми, светли царю, да проверя, водят ли еретика!

Но не стана нужда. Вратата се отвори и влезе стотник.

— Велики господарю! Богомилът е тук.

Цар Петър вдигна източената си слаба ръка.

— Доведете го!

Войскарят бързо излезе да изпълни заповедта. Въведоха Теодосий. Той пристъпи, без да се поклони, само чистото му лице просветля.

— Бъди здрав, царю на българите! — каза той, без да се смущава от гневния поглед на царицата. — Искал си да говориш с мен. Ето, аз съм тук.

— Исках да те видя, Теодосий. Чувствувай се като мой гост.

— Откога държиш гостите си в тъмница, царю? — малко насмешливо, но спокойно запита затворникът.

— Ти бунтуваш хората срещу мен и светата църква. Нека разкрием мислите си и се разберем като хора и българи. Презвитер Козма!

Монахът излезе напред и застана до богомила. Двамата стояха един до друг, оглеждайки се, като че всеки искаше да прецени предварително събеседника си.

— Каква е истината според тебе, Теодосий? — рече монахът.

— Това, което не всеки може да види. Този свят е създаден от Сатанаил, за да погуби душите на хората. Те забравят, че са братя, създадени да живеят като равни: Помисли! Ти си духовник и проповядваш, че всички хора са братя. Това така ли е всъщност?

— Аз живея скромно в килия, храня се скромно и се моля за добруването на народа. Можеш ли да ме обвиниш в нещо?

— Мога! Ти учиш хората да се подчиняват. Защо не им кажеш, че всички са създадени хора и че Сатанаил е изменил божия ред и е създал лъжовен и несправедлив свят в полза на богатите и силните?

Козма се стъписа пред това обвинение. Лицето му пламна. После се овладя и продължи колкото можеше спокойно:

— Ти искаш невъзможното. Не разбираш ли, че рушиш онова, което създадохме с толкова труд и кръв от Аспарух до Симеона?

— Вие с вашия ред го рушете. Ние сме призвани да защитим народа и го запазим чист както досега, защото вие го предадохте.

— Защо оставяте този еретик да говори? — царица Ирина бе скочила от трона. Очите ѝ пламтяха със зли огънове.

— Почакай, Ирина! Да го чуем, защото те вече станаха много! — рече цар Петър и спря с ръка побеснялата жена.

— Не искам да слушам нищо! Искам смъртта на този еретик! Искам всички да видят как наказваме онези, които са против нас!

Теодосий погледна спокойно царицата.

— Прости ми, царю! Ако всеки можеше да слуша спокойно думите ни, нямаше да ни гонят като диви зверове.

— Какво не харесваш на държавата ни? — запита колебливо царят.

— Всичко — гласеше отговорът. — Едни тънат в благоденствие и охолство, други мизерстват и мрат от глад. Църквата се надпреварва с велможите и трупа богатства. Такава държава не би харесала на никого. Спомни си бунта на брат ти Михаил. Той бе смазан с помощта на ромеите. А Иван? Той се оттегли в планината. Народът се тълпи около него и търси утеха и спасение. Идва и при нас богомилите, защото ние му обещаваме спасение и го учим да не ви почита вас, богатите, които го грабите. Чуй, царю, и ме послушай! Махни тези, които те заобикалят и се върни към народа си! Ако ти не му дадеш това, което иска, той сам ще си го вземе!

Ичургу боилът стоеше прав до колоната. Сън ли бе това, което ставаше пред очите му? Един осъден на смъртна казън не се боеше от палачите си и говореше неща, които не бяха лъстиви за ушите, но може би бяха верни. И сигурно бяха верни. Много лета и зими беше живял ичургу боилът и се беше научил да различава правдата. Този човек я говореше.

— Това е бунт, господарю! — до ушите на ичургу боила стигна коравият глас на Сурсувул.

Петър махна с ръка. Приличаше на светия, излязъл от някаква икона.

— Остави, Сурсувуле! Нека каже всичко. Бог да ни помага!

— Затова съм тук, да ме чуеш. Много злато има около тебе, царю. Затова светлината му ти пречи да видиш истината. Виж великия боил Мостич. Този човек от страшилище за народните врагове се превърна на слуга на богатшите. Гони и затваря нас, принуждава народа да робува на господарите. Смили се поне над побелелите му власи. Не унижавай този достоен съратник на баща си!

Мостич побледня, почувствува, че дъхът му спира. Обхвана го слабост и се облегна. В душата му неочаквано се прокрадна една мисъл, която той бе гонил досега. Колко му оставаше да живее? И с какво щяха да го запомнят хората? С това ли, че беше пращал на смърт богомилите? Не, това нямаше да е справедливо!

— Изведете го! — изрева кавханът.

Царят се отпусна в широкия трон и оброни тежко глава.

Стражите се нахвърлиха върху Теодосий и го заблъскаха към дверите. Той покорно и кротко тръгна с тях, после се обърна и погледна още един път. Кого? Не царя, не Сурсувул. Спокойният му взор се спря на ичургу боилът. В залата настъпи тишина. Петър бавно се надигна от трона си.

— Уморен съм. Презвитер Козма, моята воля е да напишат книга срещу еретиците! А съдбата на този човек ще решим по-късно.

Тази нощ великият боил Мостич не мигна. Неспокойните му стъпки ехтяха в просторния дом. И пригласяха на мислите му. Сам, той беше сам! Синовеите му бяха далеч на служба в западните земи. Жена му отдавна бе склопила очи.

Сам. Думите на богомила го върнаха в онова време, когато не беше сам, когато се създаваше величието на народа му. Тогава се бореше с враговете. Стисна знака на лъва, който висеше на тежка верига на врата му. Симеоновият лъв! Пред този образ всички се подчиняваха. А сега? Какво стана! Теодосий бе прав. Към провал и гибел отиваше държавата и той с делата си само помагаше за това.

Решението дойде така бързо, че самият той се сепна. Само за миг се поколеба и след това плесна с ръце. Сънен, слугата ниско се поклони пред господаря си.

— Науме, донеси ми наметката и оседлай два коня!

Човекът забърза да изпълни повелята. Мостич слезе в двора. Яхна коня си и хвана юздите на другия. Копитата зачаткаха по калдъръма на заспалия град. Стигна до северната кула. Стражите удивено се приближиха.

— Доведете затворника!

Втурнаха се да изпълнят заръката на ичургу боила, доведоха Теодосий. Мостич кимна и му посочи коня.

— Качи се! Хей, вие, отворете портата!

Заскърцаха веригите и портата бавно се откряна. Двамата конници препускаха към външния град и оттам — в полето. На изток се развиделяваше. Минаха час, два. Преслав остана далеч зад тях. Мостич спря запотения кон.

— Свободен си, Теодосие!

— По царска повеля ли? — запита богомилът спокойно.

— По моя. Свободен си. Иди и учи народа! Ти си по-мъдър от нас. Ако всички те чуят, страната няма да загине. Иди и запомни, че боилът Мостич разбра словото ти!

— Ще помня, велики боиле! — кимна богомилът.

Теодосий препусна. На изток, където кървава изгриваше зората. Мостич гледаше конника, който се губеше в далнината и който сякаш се стопи в червеното сияние на изгрева, после бавно подкара коня си към Преслав.

Не съдиха ичургу боила заради големите му заслуги към държавата. Той просто се отказа от длъжността си. Раздаде имота си на бедните и отиде в малък манастир край престолнината. Стана монах не защото вярваше, а защото разбра, че делото, на което служи, е осъдено да загине. Ако не днес, утре всичко щеше да се сгромоляса. Той не можеше да се бори, защото бе стар. Други щяха да продължат борбата...

Почина в дълбока старост, мълчалив и самотен, забравен от всички. След повече от хиляда години същият този народ, на който бе служил вярно, откри надгробната му плоча, под която бе почивал цели десет века.

„Тук почива Мостич ичургу боил по времето на цар Симеон и цар Петра...“

Къс и лаконичен бе надписът. Той не разказваше нищо за голямото му сърце, което бе служило вярно на народа и за изгрева, който боилът видя в онази ранна утрин.

Разказът е публикуван в списание „Космос“, брой 7 от 1972 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.